

Demokratiske virksomheder

Anbefalinger fra Ekspertarbejdsgruppen om demokratiske virksomheder

Indhold

Indledning.....	3
Hvad er demokratiske virksomheder?.....	6
De 5 forskellige typer af demokratiske virksomheder.....	8
Antallet af nye demokratiske virksomheder er stagneret.....	11
Anbefalinger om demokratiske virksomheder.....	15
Viden og kendskab til demokratiske virksomheder.....	16
Mulighed for omdannelse til en demokratisk virksomhed.....	22
Mulighed for generationsskifte til medarbejdere	25
Demokratiske virksomheders finansieringsmuligheder	27
Anbefalinger om god ledelse (governance) for demokratiske virksomheder	30
Medlemskommunikation.....	32
Aktivsikring.....	34
Grøn omstilling i andelsselskaber	36
Ekspertarbejdsgruppens kommissorium	38
Ekspertarbejdsgruppens sammensætning	40

Indledning

Hvad har Andel, Arla, Coop, Danish Crown, Forenet Kredit og TryghedsGruppen tilfælles? De er alle demokratiske virksomheder. Og de er kun et lille udpluk af de ca. 20.000 demokratiske virksomheder, der er identificeret i Danmark.

Hvem beskæftiger de demokratiske virksomheder? Mere end hver 20. erhvervsaktive dansker er ansat i en demokratisk virksomhed og næsten hver 10. krone omsættes via en demokratisk virksomhed. Ser vi isoleret på den demokratiske beskæftigelse i landdistrikterne er tallet endnu højere.

Demokratiske virksomheder bidrager i forhold til antallet af virksomheder og medarbejdere væsentligt til dansk økonomi og samfundsudviklingen. I nyere tid har der imidlertid ikke været meget fokus på de demokratiske virksomheder som en samlet gruppe. På denne baggrund nedsatte Regeringen i sommeren 2021 en ekspertarbejdsgruppe¹ med bred politisk opbakning fra henholdsvis Socialdemokratiet, Venstre, Socialistisk Folkeparti, Radikale Venstre, Enhedslisten, Det Konservative Folkeparti, Dansk Folkeparti og Alternativet. Ekspertarbejdsgruppen havde til formål at se på forholdene for demokratiske virksomheder. Selvom demokratiske virksomheder udgør en væsentlig del af den danske økonomi, er *kendskabet* til de demokratiske virksomheder sparsomt. Hvis det fremover skal sikres, at nye demokratiske virksomheder kan etableres og eksisterende demokratiske virksomheder fortsat udvikles, er det vigtigt at have fokus på, at mulighederne for at stifte og drive demokratiske virksomheder er de samme som for andre virksomheder.

I knap et år har ekspertarbejdsgruppen arbejdet med forholdene for demokratiske virksomheder og ekspertarbejdsgruppen har bl.a. været i dialog med demokratiske virksomheder, forskere, rådgivere, brancheorganisationer og andre interessenter på området. Herudover har ekspertarbejdsgruppen indhentet analyser fra en række eksperter, og flere ministerier har bidraget med værdifulde input.

Landområderne, hvor andelsbevægelsen historisk har stået stærkt, har påkaldt sig særlig opmærksomhed. Ekspertarbejdsgruppen har været opmærksom på den vigtige infrastruktur, som de demokratiske virksomheder leverer til landområderne i form af adgang til f.eks. lån, dagligvarehandel, forsyning og fibernet. I flere tilfælde er de demokratiske virksomheders tilbud en del af en langsigtet investeringsstrategi, som har fokus på at tage særlige hensyn for at skabe forretning i landdistriktsområderne.

¹ Se ekspertarbejdsgruppens kommissorium, side 38.

Et andet særligt fokusområde for ekspertarbejdsgruppen har været identifikationen af særlige barrierer for demokratiske virksomheder, og hvordan barrierer for start af, drift og generationsskifte i demokratiske virksomheder kan fjernes.

I forbindelse med ekspertarbejdsgruppens arbejde er der udarbejdet fire analyser.

Ekspertarbejdsgruppen har herudover indhentet viden og inspiration fra forskellige oplægsholdere, der både har repræsenteret branchespecifikke områder, demokratiske virksomheder og rådgivere. De har dannet grundlag for ekspertarbejdsgruppens arbejde med at identificere og drøfte konkrete barrierer for demokratiske virksomheder.

Ekspertarbejdsgruppen har på den baggrund undersøgt forholdene for demokratiske virksomheder og identificeret en række særlige barrierer for start og drift af forskellige typer af demokratiske virksomheder. Ekspertarbejdsgruppen kan bl.a. konstatere, at kendskabet til demokratiske virksomhedsmodeller er begrænset hos centrale rådgivere og finansieringskilder så som advokater, revisorer, pengeinstitutter, Vækstfonden samt i det offentlige erhvervsfremmesystem. Kendskabet til demokratiske virksomheder er nærmere beskrevet i afsnittet "Viden og kendskab til demokratiske virksomheder" på side 16.

Herudover er der konstateret en række barrierer for de demokratiske virksomheder for så vidt angår valg af virksomhedsform, finansiering, omdannelse, ledelse, medlemskommunikation og generationsskifte, der gør det vanskeligere at starte og drive en demokratisk virksomhed end andre virksomhedsformer.

På baggrund af de identificerede barrierer fremsætter ekspertarbejdsgruppen i denne rapport ni anbefalinger. Det er anbefalinger, der har til formål at sikre, at demokratiske virksomheder ligestilles med øvrige virksomhedstyper. Rapporten er opbygget efter følgende tre temaer, som hver adresserer relevante anbefalinger:

- Bedre mulighed for at etablere demokratiske virksomheder
- Bedre mulighed for at generationsskifte/omdanne demokratiske virksomheder
- Bedre muligheder for drive og udvikle demokratiske virksomheder

Anbefalingerne spænder vidt, fra initiativer der via et vidensløft skal sikre bedre kendskab til de demokratiske virksomheder til forslag om, at der indføres anbefalinger om god ledelse af demokratiske virksomheder.

Samtidig foreslår ekspertarbejdsgruppen, at der indføres en ny generationsskiftemodel med medarbejdereje med inspiration fra den model for medarbejdereje, som er indført i Storbritannien.

Det ene år, som ekspertarbejdsgruppen har haft til rådighed, er gået hurtigt. Derfor gør ekspertarbejdsgruppen sig heller ingen forestillinger om, at samtlige barrierer er identificeret. Det har været nødvendigt at foretage prioriteringer både hvad angår tid, omfang og detaljeringsgraden af tilbundsgående undersøgelser af barriererne. Ikke desto mindre er det ekspertarbejdsgruppens samlede vurdering, at efterlevelse af de fremsatte anbefalinger vil medføre væsentlige og varige forbedringer af vilkårene for start af, omdannelse til og drift af demokratiske virksomheder. Forslagene skal ses i en sammenhæng, der understøtter hinanden og de forskellige temaer og barrierer, som forslagene berører, bør adresseres samlet for at skabe de nødvendige betingelser for at udbrede kendskabet til og fjerne barrierer for demokratiske virksomheder.

Rapporten forholder sig indledningsvis til, hvad det vil sige at være en demokratisk virksomhed. Ekspertarbejdsgruppen anerkender, at forskellige typer af demokratiske virksomheder oplever forskellige barrierer. Der er forskel på, om man er demokratisk styret af forbrugere, producenter eller medarbejdere. Ligeledes er der forskelle på de demokratiske virksomheders størrelse. Der er derfor også forskel på hvilke barrierer demokratiske iværksættere oplever i opstartsfasen sammenlignet med de barrierer, etablerede demokratiske virksomheder oplever, når de skal udvikle og drive deres virksomheder. Anbefalingerne tager højde for forskellige typer af barrierer.

Herefter præsenteres ekspertarbejdsgruppens ni anbefalinger om forbedring af forholdene for demokratiske virksomheder.

Hvad er demokratiske virksomheder?

Demokratiske virksomheder er kendetegnet ved at have en demokratisk styreform, som bl.a. kan komme til udtryk efter princippet "ét medlem, én stemme" eller lignende organisering af virksomheden. Betegnelsen "demokratisk virksomhed" er et relativt nyt begreb og dækker over en række forskellige virksomhedsformer, som er kendetegnet ved at være forbrugerejet, producentejet, forningsejet eller medarbejderejet. Der bruges også andre fællesbetegnelser for forbruger-, producent- og medarbejderejede virksomheder, heriblandt "kooperative virksomheder". Endelig findes der en særlig kategori "multistake-holder", hvor flere demokratiske ejerformer eksisterer i den samme virksomhed på samme tid.

En demokratisk virksomhed er ikke en selvstændig virksomhedsform og er derfor heller ikke særskilt reguleret. En demokratisk virksomhed kan frit organiseres inden for de eksisterende virksomhedsformer.

Visse demokratiske virksomheder er dog reguleret i sektorspecifik lovgivning pga. virksomhedens særlige karakter. Det gælder bl.a. finansielle virksomheder. Demokratiske virksomheder ses ofte inden for sektorer som detail, forsyning, forsikring, finansiering, bolig og landbrug, men de er ikke afgrænset til disse. Tænk tanken Demokratisk Erhverv har bl.a. defineret demokratiske virksomheder, og der findes en internationalt anerkendt definition fra International Cooperation Alliance (herefter benævnt ICA)² med tilhørende kooperative principper.

Figur 1: Definitioner og kooperative principper

Tænk tanken Demokratisk Erhverv

En uafhængig erhvervsdrivende organisation der ifølge vedtægterne styres af en demokratisk forsamling tilnærmelsesvist efter princippet "ét medlem, én stemme", eller hvor minimum halvdelen af styringen og/eller ejerskabet kan ledes tilbage til denne demokratiske forsamling.

Medlemmer kan være organisationer, producenter, forbrugere og andre privatpersoner, og medlemskabet skal være relativt åbent.

International Cooperative Alliance

En kooperativ virksomhed er en selvstændig sammenslutning af personer, der frivilligt er gået sammen for at fremme deres fælles økonomiske, sociale og kulturelle behov og interesser gennem en fælles ejet og demokratisk styret virksomhed.

ICA Kooperative Principper

1. Frit og ligeværdigt medlemskab
2. Demokratisk medlemskontrol
3. Medlemmernes økonomiske deltagelse
4. Selvstændighed og uafhængighed
5. Uddannelse, oplysning og information
6. Samarbejde mellem kooperativer
7. Interesse for samfundet

² www.ica.coop/en/cooperatives/cooperative-identity

Ekspertarbejdsgruppen har overvejet behovet for at indføre en lovfastsat definition af demokratiske virksomheder. En enig ekspertarbejdsgruppe vurderer, at det ikke vil være hensigtsmæssigt med én juridisk definition af demokratiske virksomheder.

Det skyldes bl.a., at forståelsen af begrebet demokratisk virksomhed varierer fra virksomhed til virksomhed. Ekspertarbejdsgruppen finder det vigtigt, at der er plads til, at virksomheder kan være demokratiske på den måde, som egner sig bedst til den pågældende virksomhed. Indførelse af en klar definition af demokratiske virksomheder kan medføre, at en række virksomheder, der opfatter sig selv som værende demokratiske, risikerer at blive frasortet.

Ekspertarbejdsgruppen har desuden lagt vægt på, at formålet med gruppens arbejde har været at identificere barrierer for demokratiske virksomheder og komme med anbefalinger til, hvordan de kan afhjælpes. Målsætningen er, at virksomheder, der har demokratisk ejerskab eller ledelse, lige-stilles med virksomheder, der ejes og drives på traditionel vis. I lyset heraf vurderer ekspertarbejdsgruppen, at der ikke er et behov for en lovfastsat definition af demokratiske virksomheder.

Et mindretal bestående af Mette Neville, Allan Harbo og Susanne Westhausen finder ikke desto mindre, at der af hensyn til de demokratiske iværksættere og medarbejderejede virksomheder bør indføres en definition i erhvervsvirksomhedsloven³ omkring A.M.B.A og F.M.B.A, der gør det lettere at etablere og rådgive om denne type virksomheder.

³ Lov om visse erhvervsdrivende virksomheder, lovbekendtgørelse nr. 249 af 01.02.2021 med senere ændringer.

De 5 forskellige typer af demokratiske virksomheder

1. FORBRUGEREJEDE VIRKSOMHEDER

Forbrugerejede virksomheder er kendetegnet ved, at de helt eller i overvejende grad, er ejet af de forbrugere, som er aftagere af virksomhedens produkter eller services. Dette kan sikre ejerne produkter og services af høj kvalitet til en konkurrencedygtig pris. Forbrugerejede virksomheder er særligt udbredt inden for detailhandel, pension, forsikring og forsyning.

Eksempel: COOP er en forbrugerejet, demokratisk virksomhed.

2. MEDARBEJDEREJEDE VIRKSOMHEDER

Medarbejderejede virksomheder er kendetegnet ved, at de er helt eller i overvejende grad ejet af medarbejderne. Det vil sige, at medarbejderne træffer beslutning om væsentlige forhold, herunder hvorvidt virksomhedens eventuelle overskud skal udbetales til medarbejderne selv eller reinvesteres i virksomheden.

Eksempel: Analyse & Tal er en medarbejderejet virksomhed.

3. PRODUCENTEJEDE VIRKSOMHEDER

Producentejede virksomheder er kendetegnet ved, at ejerne bag er virksomheder, som samarbejder om at producere og/eller afsætte deres varer eller ydelser. Producentejede virksomheder har rødder tilbage i andelsbevægelsen, hvor en lang række landmænd gik sammen og stiftede mejerier, slagterier og andre fødevarer-virksomheder med det formål at afsætte deres landbrugsvarer.

Eksempel: Arla er en producentejt, demokratisk virksomhed.

4. FORENINGSEJEDE VIRKSOMHEDER

Foreningsejede virksomheder er kendetegnet ved, at medlemsvirksomheden eller foreningen af medlemmer ejer og kontrollerer en virksomhed. Ofte er medlemmerne i medlemsvirksomheden eller foreningen brugere af den underliggende virksomheds ydelser. Medlemmerne er således både kunder/brugere såvel som ejere af den underliggende virksomhed¹.

Eksempel: Forenet Kredit er foreningen bag Nykredit og Totalkredit.

5. MULTI-STAKEHOLDER

Begrebet "multistakeholder virksomhed" refererer til en organisation, hvor flere forskellige grupper, ofte med forskellige interesser og intentioner, indgår i et samarbejde. Multistakeholder virksomheder er kendetegnet ved at operere med aktiv inddragelse af stakeholders i ledelsen af virksomheden på tværs af mangeartede interesser og værdier, f.eks. som forbrugere, medarbejdere, frivillige, beboere, lokalsamfund mv. Multistakeholder dækker over den konstruktion, hvor flere demokratiske ejerformer eksisterer i den samme virksomhed på samme tid.

Demokratiske virksomheder i Danmark

Der findes 20.336 virksomheder i Danmark, som enten er direkte demokratiske, eller hvor en demokratisk organisation har over halvdelen af ejerskabet. Det er dog kun 7.064⁴ af disse virksomheder, som Danmarks Statistik fører firmastatistik på. Derfor er omsætning, ansatte og forskellige regnskabstal kun baseret på disse 7.064 virksomheder.

Tabel 1: Overblik over demokratiske virksomheder

	Antal virksomheder (i regnskabsstatistikken)	Antal medarbejdere	Omsætning
Demokratiske virksomheder	7.064	180.116	375 mia. kr.
Øvrige virksomheder	277.679	2.686.969	3.743 mia. kr.
Demokratiske virksomheder som andel af den samlede økonomi	2,5%	6,3%	9,1%

Kilde: Tænketanken Demokratisk Erhverv på baggrund af tal fra Danmarks Statistik (FIRM) 2017, 2018 og 2019. Der anvendes gennemsnit over 2017-2019 for at få robuste data, der ikke blot viser ét år. I bilag 22 i rapporten vises udviklingen over tid.

Knap 10 pct. af danske virksomheders omsætning stammer fra en demokratisk virksomhed og hver sekstende beskæftigede i Danmark arbejder i en demokratisk ejet virksomhed. Dette er nogenlunde samme størrelse som de fondsejede virksomheders andel af ansatte og omsætning i Danmark.⁵

De demokratiske virksomheder bidrager særligt til dansk økonomi i nogle bestemte sektorer. Indenfor boliglejemarkedet og finanssektoren har de demokratisk ejede virksomheder omkring halv-

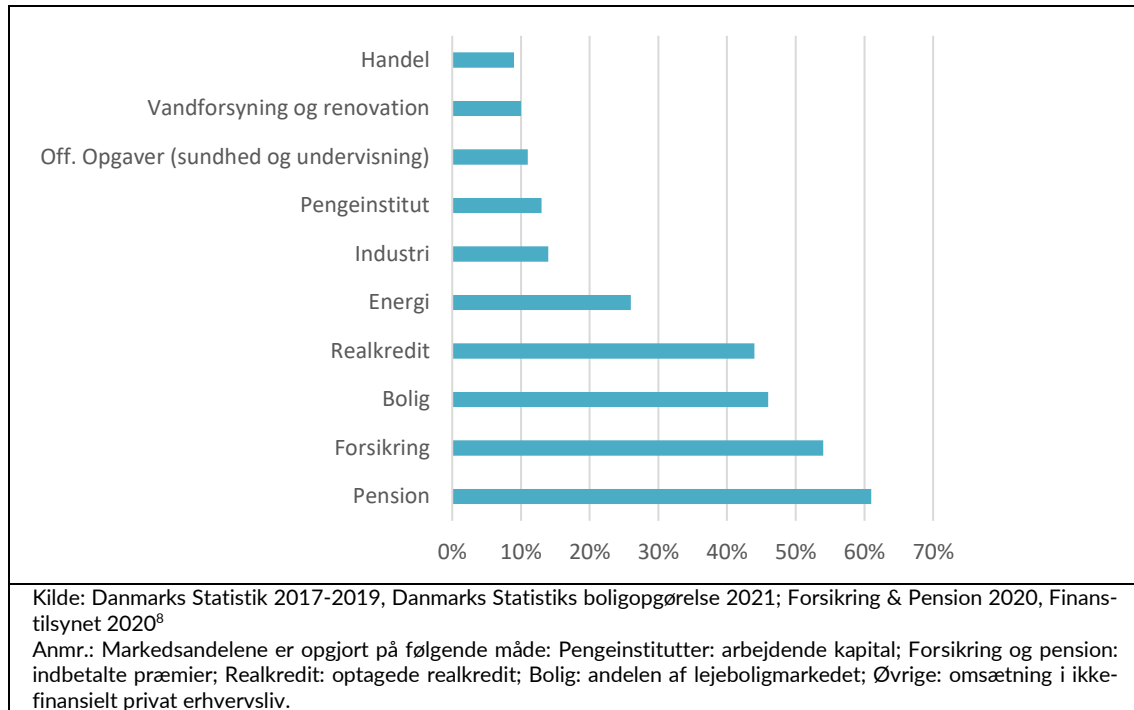
⁴ Bl.a. omfattes ikke-momspligtig virksomhed ikke af opgørelsen fra Danmarks Statistik, hvilket udelukker en række forsyningselskaber og almenboligorganisationer. For yderligere se:

<https://www.dst.dk/da/Statistik/dokumentation/statistikdokumentation/generel-firmastatistik/indhold>

⁵ Det erhvervsdemokratiske landskab: En kortlægning af demokratiske virksomheder i Danmark, Tænketanken Demokratisk Erhverv, marts 2022.

delen af markedsandelene, mens de inden for den samlede energisektor står for omkring en fjerdedel af omsætningen. Demokratiske virksomheder bidrager derudover til sektorer som vandforsyning, handel, industri og sundhed samt undervisning.⁶

Figur 2: Demokratiske virksomheders markedsandele⁷

⁶ Det erhvervsdemokratiske landskab: En kortlægning af demokratiske virksomheder i Danmark, Tænk tanken Demokratisk Erhverv marts 2022.

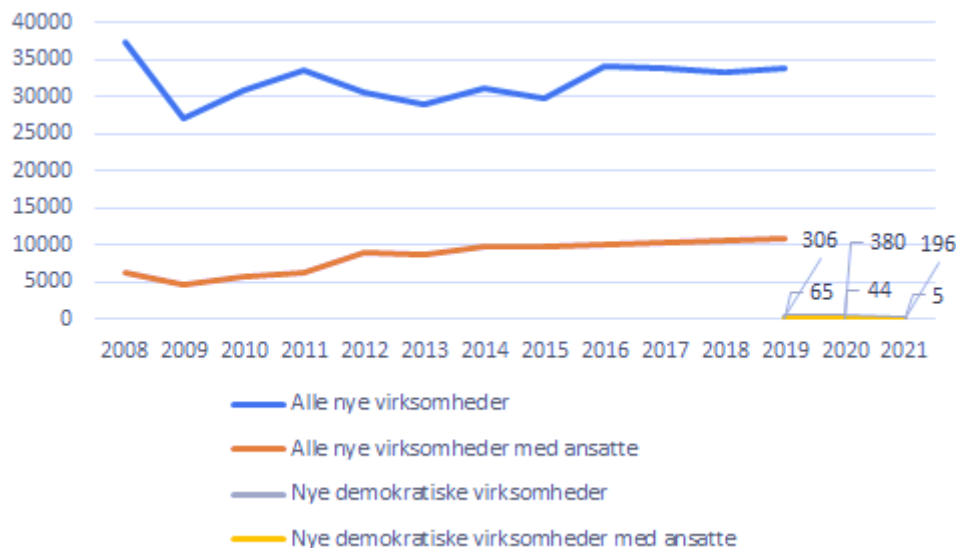
⁷ Figuren er udarbejdet af Tænk tanken Demokratisk Erhverv.

⁸ Markedsandelene er opgjort på følgende måde: Pengeinstitutter: arbejdende kapital; Forsikring og pension: indbetalte præmier; Realkredit: optagede boliglån; Bolig: andelen af lejeboligmarkedet; Øvrige: omsætning.

Antallet af nye demokratiske virksomheder er stagneret

Rapporten "Det erhvervsdemokratiske landskab – En kortlægning af demokratiske virksomheder i Danmark"⁹ udarbejdet af Tænketanken Demokratisk Erhverv viser, at de nye demokratiske virksomheder, der blev oprettet i 2019, udgør 0,6 pct. af alle nyoprettede virksomheder med ansatte i 2019. Det er et niveau væsentligt under demokratiske virksomheders andel af den samlede population af virksomheder i Danmark i dag.¹⁰

Figur 3: Antal nye virksomheder i Danmark siden 2008

Kilde: Tænketanken Demokratisk Erhverv pba. CVR 2021, og Danmarks Statistiks erhvervsdemografi. I 2021 medtages kun virksomheder oprettet før sommeren.

Fra 2019 til sommeren 2021 er der registreret 114 nye demokratiske virksomheder med ansatte. I 2019 alene oprettedes i alt 10.819 virksomheder med ansatte. Dermed udgør de nyoprettede demokratiske virksomheder med ansatte i perioden 2019 til sommeren 2021 1,1 pct. af alle nyoprettede virksomheder med ansatte i 2019 alene.¹¹

⁹ Udgivet marts 2022.

¹⁰ I forhold til denne opgørelse er et vigtigt forbehold, at nogle demokratiske virksomheder både er etableret og ophørt i perioden fra 2019 til medio 2021. I dette tilfælde er de ikke registreret i denne opgørelse. Det er derfor ikke muligt at lave en direkte sammenligning mellem disse tal og opgørelsen over demokratiske virksomheder i alt.

¹¹ Det erhvervsdemokratiske landskab: En kortlægning af demokratiske virksomheder i Danmark, Tænketanken Demokratisk Erhverv, marts 2022.

Det betyder, at demokratiske virksomheder fylder mindre blandt de nyoprettede virksomheder, end de gør blandt etablerede virksomheder, selv om de udgør 2,5 pct. af alle reelt aktive virksomheder i Danmark og står for 9,1 pct af omsætningen. Denne udvikling er uheldig, såfremt den skyldes, at der eksisterer særlige barrierer for stiftelse og drift, som ikke findes i andre virksomhedsformer.

Styrket vidensgrundlag om demokratiske virksomheder

I forbindelse med ekspertarbejdsgruppens arbejde er der udarbejdet fire analyser. Analyserne tager udgangspunkt i opgavebeskrivelsen, som fremgår af ekspertarbejdsgruppens kommissorium, hvorefter følgende analyser er udarbejdet:

- Kortlægning og komparativ undersøgelse, Roskilde Universitet.
- Iværksætteri med demokratisk islæt, IT Universitetet i København.
- Barrierer for demokratiske virksomheder, Copenhagen Business School.
- Generations- og ejerskifte, Copenhagen Business School.

Derudover har ekspertarbejdsgruppen fået udarbejdet en undersøgelse af kendskabet til demokratiske virksomheder i erhvervsfremmesystemet. Undersøgelsen er udført af Megafon, december 2021.

Analysen *Kortlægning og komparativ undersøgelse* af Roskilde Universitet, april 2022 (herefter benævnt RUC-analysen) har til formål at kortlægge forskellige typer af virksomheder med demokratiske kendetegn, herunder forbruger, medarbejder- og leverandøreje, i Danmark og pege på fordele og ulemper ved disse demokratiske virksomhedsformer.

Analysen *Iværksætteri med demokratisk islæt* af IT Universitetet i København, april 2022 (herefter benævnt ITU-analysen) har til formål at undersøge systemer for rådgivning, kapitaladgang, erhvervsfremme og iværksætteri for demokratiske virksomheder i Danmark, herunder muligheder for at fremme diversitet blandt iværksættere og iværksætteri i landdistrikter.

Analysen *Barrierer for demokratiske virksomheder* og *Generations- og ejerskifte* af Copenhagen Business School, april 2022 (herefter samlet benævnt CBS-analysen) har til formål at undersøge oplevede og faktiske barrierer i forbindelse med etablering og drift af demokratiske virksomheder, herunder fx økonomiske, juridiske, beskatningsmæssige, rådgivningsmæssige og governance barrierer. CBS-analysen har fokus på de oplevede og faktiske barrierer i forbindelse med overdragelse af en eksisterende virksomhed til hel eller delvise demokratiske virksomhedsformer som et alternativ.

Analyserne har bibragt ny viden om demokratiske virksomheder og identificeret barrierer, som demokratiske virksomheder oplever. Nedenfor fremgår udvalgte hovedkonklusioner fra analyserne, som ekspertarbejdsgruppen har valgt at fremhæve.

Kortlægning og komparativ undersøgelse Analysetema 1 - RUC

- Danmarks lange historiske tradition for andels- og kooperative virksomhedsformer stadig er i live, og på mange parametre klarer de sig godt.
- Der er kommet nye kræfter til i storbyer, landdistrikter og i sektorer som energiområdet.
- De lovgivningsmæssige rammer og understøttende politikker og institutioner er sammenlignet med andre lande fragmentariske og svagt udviklede. Dette gælder ikke kun i forhold til Storbritannien og sydeuropæiske lande, men også Sverige og Norge.
- Der er sandsynligvis et væsentligt uudnyttet potentiale for erhvervsdemokratisk iværksætteri, som kan blive udfoldet, hvis der udvikles en sammenhængende politik og kapacitetsopbygning på området.

Barrierer for demokratiske virksomheder Analysetema 3 - CBS

Finansiering

- De finansieringsinitiativer der har særlig lovgivningsmæssig baggrund eller hvor det offentlige spiller en særlig rolle er ikke udformet til at understøtte de virksomhedsformer som demokratiske virksomheder oftest anvender.
- Demokratiske virksomheder oplever barrierer mht. at anvende tilbuddene hos Vækstfonden pga. Vækstfondens fokus på bestemte forretningsmodeller.
- Demokratiske pengeinstitutter har betydeligt højere grad af udlån til demokratiske virksomheder sammenholdt med deres størrelse i forhold til andre pengeinstitutioner. Ligeledes peger forskning på at de demokratiske pengeinstitutter har stabile udlånsaktiviteter i eksempelvis kriseperioder. De demokratiske pengeinstitutter er derfor betydelige bidragsydere til at sikre finansiering af demokratiske virksomheder.

Medarbejdereje

- Der er en række samfundsøkonomiske gevinster, der knyttes til medarbejderejerskab.
- Medarbejdereje medfører større identifikation med virksomheden og øger produktiviteten.
- I udlandet har disse effekter været størst, når en bred gruppe af medarbejdere ejer en majoritet af virksomheden, og når de økonomiske rettigheder er supplerede med forvaltningsmæssige beføjelser. Når medarbejderne på denne måde har kontrollen med virksomheden ses også en mere lige lønfordeling og mere stabil beskæftigelse.

Iværksætteri med demokratisk islæt Analysetema 2 - ITU

- Opstart af demokratiske virksomheder i form af medarbejder-ejede virksomheder sker i langt overvejende grad i de større byområder.
- I landdistrikterne ses en større del af medlemsejede, demokratiske virksomheder, der bygger på frivillighed. Disse har ofte til formål at skabe lokal udvikling fremfor afvikling. Der ses et potentiale til at skabe arbejdspladser i de medlemsejede demokratiske virksomheder.
- Der er et begrænset kendskab til demokratiske virksomheder blandt iværksættere, når de skal vælge virksomhedsform.
- Det begrænsede kendskab går igen hos de instanser, der vejleder om start og drift af virksomheder, fx lokal erhvervsservice eller erhvervshusene.
- Derudover møder iværksættere, der ønsker at etablere sig som en demokratisk virksomhed, ofte manglende forståelse blandt rådgivere, fx advokater og revisorer.
- Iværksætterne har bl.a. oplyst til ITU, at de bl.a. bliver mødt med spørgsmål som: "hvorfor etablerer I ikke bare et Anpartsselskab?"
- Demokratiske iværksættere har særlige vejledningsbehov vedrørende juridiske, organisatoriske og økonomiske forhold, som de grundet den demokratisk ejerform skal træffe beslutning om tidligere end andre typer iværksættere.

Generations- og ejerskifte Analysetema 4 - CBS

- I perioden fra 2003 til 2018 har det været muligt at identificere 1.191 skift til medarbejdere, som primært har været skift inden for erhvervsservicesektoren, herunder ift. sundhed; handel og transport.
- Der sker få skifte i virksomheder med mere end 20 ansatte og der i mange tilfælde er tale om ejer og generationsskifter fra få personer til få personer og ikke en væsentlig udbredelse af ejerkredsen.
- Det er svært enten at få råd til eller finde finansiering til køb af de meget værdifulde aktier.
- Blandt virksomheder der står overfor generationsskifte vurderes det at ca. 5% eller ca. 1.000 virksomheder har karakteristika hvor salg eller overdragelse til demokratisk medarbejderejerskab er relevant.
- Udenlandske erfaringer viser, at medarbejderejede virksomheder generelt klarer sig godt mht. produktivitet, stabilitet i beskæftigelse og overlevelse på langt sigt.

Begreber

I rapporten benyttes en række forkortelser for forskellige virksomhedsformer. Forkortelserne og den virksomhedsform, de dækker, kan ses nedenfor.

Forkortelse	Virksomhedsform
A/S	Aktieselskab
ApS	Anpartsselskab
V.M.B.A.	Virksomheder med begrænset ansvar, herunder: S.M.B.A. A.M.B.A. F.M.B.A.
S.M.B.A.	Selskab med begrænset ansvar
A.M.B.A.	Andelsselskab med begrænset ansvar
F.M.B.A.	Forening med begrænset ansvar

Anbefalinger om demokratiske virksomheder

Følgende er ekspertgruppens anbefalinger. Ekspertgruppen ønsker indledningsvist at henlede opmærksomheden på, at anbefalinger skal ses i sammenhæng, da de enkelte anbefalinger er gensidigt understøttende.

Ekspertgruppen anbefaler følgende:

BEDRE MULIGHEDER FOR AT ETABLERE DEMOKRATISKE VIRKSOMHEDER

1. Mere viden om og bedre kendskab til demokratiske virksomheder
2. Enklere og klarere mulighed for medarbejdereje af demokratiske virksomheder

BEDRE MULIGHEDER FOR AT GENERATIONSSKIFTE/OMDANNE VIRKSOMHEDER TIL DEMOKRATISKE VIRKSOMHEDER

3. Bedre mulighed for omdannelse til en demokratisk virksomhed
4. Bedre mulighed for generationsskifte til medarbejderejede virksomheder

BEDRE MULIGHEDER FOR AT DRIVE OG UDVIKLE DEMOKRATISKE VIRKSOMHEDER

5. Forbedring af finansieringsmulighederne for demokratiske virksomheder
6. Udarbejdelse af anbefalinger for god ledelse for demokratiske virksomheder
7. Forbedring af demokratiske virksomheders muligheder for at kommunikere med deres ejere (medlemmer)
8. Bedre mulighed for aktivsikring
9. Bedre mulighed for grøn omstilling

VIDEN OG KENDSKAB TIL DEMOKRATISKE VIRKSOMHEDER

1. Anbefaling nr. 1: Mere viden om og bedre kendskab til demokratiske virksomheder

Hvad:

Viden og kendskab til demokratiske virksomheder skal styrkes i Erhvervsfremmesystemet, Erhvervsstyrelsen og relevante steder i uddannelsessystemet for herved at forbedre demokratiske virksomheder og demokratiske iværksætteres mulighed for vejledning om start og drift af deres virksomheder.

Det skal ske ved at:

- I relevante sammenhænge at sætte fokus på de virksomhedsspecifikke fordele (og ulemper), der kan være forbundet med demokratiske virksomheder, demokratisk iværksætteri.
- Øge kendskabet til og initiativerne ift. demokratiske virksomheder, demokratisk iværksætteri og generationsskifte i Erhvervsfremmesystemet, herunder særligt i erhvervshusene.
- Sikre iværksættere adgang til vejledningmateriale om demokratiske virksomheder, demokratisk iværksætteri og generationsskifte i Erhvervsstyrelsen.
- Øge kendskabet til demokratiske virksomheder og demokratisk iværksætteri blandt private rådgivere.
- Øge kendskabet til demokratiske virksomheder, demokratisk iværksætteri og generationskifte relevante steder i uddannelsessystemet.

Hvorfor:

ITU-analysen og Megafon undersøgelsen, der begge er udarbejdet til brug for ekspertarbejdsgruppens arbejde viser, at der er et begrænset kendskab til demokratiske virksomheder i erhvervsfremmesystemet, som bl.a. udgør de instanser, der skal vejlede demokratiske iværksættere om start og drift af deres virksomheder¹². Både analysen og undersøgelsen viser endvidere, at medarbejdere i erhvervsfremmesystemet efterspørger øget kendskab til demokratiske virksomheder, så de kan tilbyde relevant vejledning herom, men at de ikke ved, hvor eller hvordan de skal tilegne sig specialiseret viden om demokratiske virksomheder. Analysen udarbejdet af ITU viser desuden, at der ikke eksisterer nogen former for uddannelsesstilbud, der har demokratisk iværksætteri eller demokratiske virksomheder som kerneelement, ligesom at der heller ikke undervises i de forskellige virksomhedsformer i relation til demokratiske virksomheder, hverken i den etablerede entreprenørskabsundervisning på universiteterne eller på erhvervsuddannelserne.

¹² Jf. *Iværksætteri med demokratisk islæt* af IT Universitetet i København, april 2022, s. 122, og *Undersøgelse af kendskabet til demokratiske virksomheder* af Megafon, december 2021, s. 7.

Hvordan:

Vidensløftet bør fokusere på flere områder, herunder Erhvervsstyrelsens vejledningsindsats, rådgivere i Erhvervsfremmesystemet, blandt private rådgivere og relevante steder i uddannelsessystemet, og skal integreres med eksisterende initiativer i Erhvervsfremmesystemet og i Uddannelsessystemet.

Erhvervsfremmesystemet

Det anbefales, at Erhvervsfremmesystemets kompetencer om demokratiske virksomheder styrkes, ved at understøtte eksisterende indsatser og opkvalificering af medarbejdere blandt relevante offentligt finansierede erhvervsfremmeaktører, samt initiativer, der gør det muligt for private rådgivere at opbygge kompetencer på området for demokratiske virksomheder.

Det er væsentligt, at Erhvervsfremmesystemet bliver klædt på til, hvor relevant, at vejlede om muligheden for at etablere en demokratisk virksomheder og vejlede eksisterende demokratiske virksomheder om den løbende drift og muligheder for vækst. Det er desuden vigtigt at involvere øvrige relevante aktører, herunder f.eks. Advokatsamfundet, FSR, Danske Advokater og Finans Danmark.

Forskning

Det anbefales, at der afsættes midler til tværfaglig forskning i demokratiske virksomheder og demokratisk iværksætteri for at understøtte det generelle vidensløft i såvel samfundet som i uddannelsessystemet.

Desuden anbefales det at undersøge merværdi og omkostninger både for stat og virksomheder ved at udvikle og drifte opgørelser af demokratiske virksomheder i Det Centrale Virksomhedsregister (CVR) og/eller Danmarks Statistik.

Uddannelsessystemet

Det anbefales, at viden om demokratiske virksomheder styrkes på relevante erhvervsuddannelser og videregående uddannelser.

Det anbefales, at der udarbejdes undervisningsmateriale om demokratiske virksomheder, der henvender sig til undervisere og elever på erhvervsuddannelser og de videregående uddannelser.

Erhvervsstyrelsen

Det anbefales, at der prioriteres ressourcer, så Erhvervsstyrelsen kan følge op og sikre implementering og evaluering af de anbefalede initiativer, herunder udarbejder en national opfølgingsplan. Den nationale opfølgingsplan skal sikre, at denne rapportes barrierenedbrydende anbefalinger implementeres og udbredes under hensyntagen til princippet om lige muligheder for demokratiske virksomheder og andre ejerformer.

Herudover skal opfølgingsplanen sikre, at de iværksatte initiativer evalueres. Det anbefales, at Erhvervsstyrelsen inddrager relevante interessenter på området for at sikre løbende kvalitet i det udarbejde vejledningsmateriale, udmøntning, evaluering m.v.

Erhvervsstyrelsen skal understøtte det generelle vidensløft og løbende opdatere Virksomhedsguiden med anvendeligt materiale som f.eks. standardvedtægt, standardstiftelsesdokument og standarddejraftale, som nye demokratiske virksomheder kan anvende ved opstart.

Ekspertharbejdsgruppens vurdering:

Det er ekspertarbejdsgruppens vurdering, at det begrænsede kendskab i Erhvervsfremmesystemet, blandt private rådgivere og i uddannelsessystemet kan udgøre en barriere for at nuværende og fremtidige iværksættere starter og udvikler demokratiske virksomheder. Der er derfor behov for en national opfølgingsplan, der sikrer implementering og udbredelse af denne rapportes anbefalinger med det formål at sikre ligestilling mellem demokratiske virksomheder og øvrige virksomheder.

Ekspertharbejdsgruppen vurderer desuden, at den nationale opfølgingsplan bør indeholde en evaluering af de iværksætte initiativer. Evalueringen skal bl.a. have til formål at vurdere, om anbefalingerne har medført "level playing field" mellem demokratiske virksomheder og øvrige virksomheder og vurdere, om der er behov for yderligere tiltag mm.

Effekten af et samlet vidensløft i både Erhvervsfremmesystemet, Erhvervsstyrelsen og i forsknings- og uddannelsessystemet vil være, at fremtidige iværksættere bliver gjort mere opmærksom på mulighederne ved demokratiske virksomheder samtidig med, at det med de øvrige forslag fra ekspertarbejdsgruppen vil blive nemmere at starte, drive og vækste en demokratisk virksomhed, herunder gennem de forbedrede rådgivnings- og vejledningsmuligheder.

Et mindretal bestående af Mette Neville, Allan Harbo og Susanne Westhausen mener på basis af rapporterne, at der er flere juridiske barrierer og at yderligere initiativer måske kan give klarere juridiske rammer, særligt for demokratiske iværksættere og medarbejderejede virksomheder. Men det har ligget udenfor ekspertgruppens tidsmæssige ramme at undersøge dette nærmere. Derfor anbefales det, at der nedsættes en ekspertgruppe, der undersøger de lovgivningsmæssige rammer for A.M.B.A. og F.M.B.A.'er, således at de kan udgøre en attraktiv og let tilgængelig ramme for iværksættere, der ønsker at etablere en producent- forbruger-, eller medarbejderejet virksomhed. Det bør bl.a. undersøges, om der med inspiration fra norsk og svensk ret er behov for selvstændig dansk selskabslovgivning, der regulerer centrale forhold som definition, kapitalbeskyttelse, ledelsesstruktur, generalforsamling, minoritetsbeskyttelse mv.

MULIGHED FOR MEDARBEJDEREJE

Anbefaling nr. 2: Enklere og klarere mulighed for medarbejdereje af demokratiske virksomheder

Hvad:

Det skal være nemmere at give medarbejdere medejerskab ved udstedelse af medarbejderaktier.

Det skal samtidig tydeliggøres, at medarbejdere i A.M.B.A.'er og F.M.B.A.'er kan være ejere af den virksomhed, de er ansat i, og på demokratisk vis have indflydelse på deres arbejdsplads.

"Der er en risiko for, at det manglende kendskab og manglende faglige kompetencer hos en lang række aktører og mangel på generel formidling af de demokratiske virksomhedsmodeller hos de rådgivende instanser øger risikoen for at dæmpe iværksætterlysten på området"

Fra Analysen: Iværksætteri med demokratisk islæt - IT Universitetet i København.

Hvorfor:

Når et aktieselskab aflønner sine ansatte med medarbejderaktier mv., er det af skattemæssige årsager nødvendigt at opgøre værdien af disse aktier. Værdien afgør, hvor mange aktier den enkelte medarbejder kan modtage relativt til sin ordinære løn¹³. For aktieselskaber, der ikke er børsnoterede, er der ikke en uafhængig markedsværdi, som kan anvendes til værdifastsættelsen. I stedet tages der udgangspunkt i to værdiansættelsescirkulærer fra skattemyndighederne (de såkaldte 2000-cirkulærer). Cirkulærerne er dog kun vejledende. Skattemyndighederne har derfor principielt adgang til at fastsætte handelsværdien på grundlag af andre værdiansættelsesmetoder, hvis det kan dokumenteres, at værdien opgjort efter cirkulærerne ikke er retvisende. Det kan have konsekvenser for både virksomhed og medarbejdere.

Nye iværksættere, der ønsker at stifte en medarbejderejet virksomhed, har svært ved se sig selv i erhvervsvirksomhedsloven, da loven ikke nævner muligheden for at være medarbejderejet.

¹³ Jf. vilkår fastsat i ligningslovens § 7P.

”Man løfter i fælles flok i det daglige arbejde, og man er interesseret i, at det går godt, da man tager ejerskab i sit job. Yderligere er der kendskab til de fleste investeringer. Og et dejligt udbytte, når det går godt.”

Medarbejder, MC Emballage A/S

Erhvervsvirksomhedsloven indeholder bestemmelser om A.M.B.A. og F.M.B.A. Historisk har A.M.B.A. og F.M.B.A. ikke været ejet af medarbejderne. Ikke fordi medarbejdere ikke har været muligt, men mere fordi andre ejerformer har ”defineret” området. Det kunne f.eks. være *leverandøret*, som det er tilfældet med ARLA, eller *forbrugerejet* som det ses ved COOP. Det kan udgøre en barriere for etablering af demokratiske medarbejderejede virksomheder, hvis der er tvivl om, hvorvidt disse virksomhedsformer også kan anvendes som ramme for medarbejderejede virksomheder.

I den svenske pendant til Erhvervsvirksomhedsloven, lag om ekonomiska föreningar, er det nævnt direkte i bestemmelsen, at det er muligt at deltage ved at bidrage med egen arbejdsindsats og herved blive medejer af foreningen. Den svenske lov indeholder en opstilling af, hvilke medlemmer, der kan deltage i foreningen, herunder bl.a. som forbrugere, leverandører eller med egen arbejdsindsats.

Erhvervsvirksomhedslovens § 3

Ved en virksomhed med begrænset ansvar forstås i denne lov et andelsselskab (andelsforening) eller en forening med begrænset ansvar, hvor ingen af deltagerne hæfter personligt, uden begrænsning og solidarisk. Det er desuden en betingelse, at virksomheden har minimum to deltagere, at der er mulighed for vekslende deltagerantal, og at økonomiske og forvaltningsmæssige rettigheder ikke er baseret på deltagernes andel af kapitalen.

Stk. 2. For selskaber med begrænset ansvar, der er stiftet før den 1. januar 2014, finder lovens regler om foreninger med begrænset ansvar tilsvarende anvendelse med de fornødne tilpasninger.

Lag om ekonomiska föreningar § 4

En förening ska anses vara en ekonomisk förening om den har till syfte att främja medlemmarnas ekonomiska intressen genom ekonomisk verksamhet som medlemmarna deltar i

1. som konsumenter eller andra förbrukare,
2. som leverantörer,
3. med egen arbetsinsats,
4. genom att använda föreningens tjänster, eller
5. på något annat liknande sätt.

Hvordan:

Dette gøres ved at:

- 1) Der ses nærmere på, om reglerne for tildeling af medarbejderaktier i brede programmer kan forenkles, så de generelt bliver lettere at anvende for en virksomhedsejer. Her tænkes særligt på en forenkling af det skatteretlige regelsæt for brede medarbejderaktieprogrammer, der omfatter alle eller store dele af medarbejderne. Herved kan man give flere en mere attraktiv løn i form af en andel af og indflydelse på de aktiver, der skabes i virksomheden. Dette kan sikre adgang til det nødvendige talent.
- 2) For at tydeliggøre, at medarbejdere i eksisterende og nye A.M.B.A.'er og F.M.B.A.'er kan være medejere, er det nødvendigt at gennemføre en lovændring, der præciserer § 3 i erhvervsvirksomhedsloven.

Ekspertarbejdsgruppens vurdering:

Effekten vil være forventelig være, at flere medarbejderejede virksomheder vil se dagens lys. Dels forventes en forenkling af reglerne om medarbejderaktieprogrammer at føre til, at flere aktieselskaber får en bredere ejerkreds bestående af medarbejdere. Dels vil flere se A.M.B.A. og F.M.B.A.'er som et oplagt alternativ til kapitalselskaber, når iværksættere, der ønsker en medarbejderejet virksomhed, skal vælge virksomhedsform

MULIGHED FOR OMDANNELSE TIL EN DEMOKRATISK VIRKSOMHED

Anbefaling nr. 3: Bedre mulighed for omdannelse til en demokratisk virksomhed

Hvad:

Virksomheder skal have bedre adgang til at omdanne sig til et A.M.B.A. eller et F.M.B.A., som er en virksomhedsform, der er særligt egnede til demokratiske virksomheder. Dermed sikres mere fleksible muligheder for at drive virksomhed i den organisatoriske ramme, der passer bedst til virksomheden.

Hvorfor:

Der findes ikke én virksomhedsform, der er skræddersyet til demokratiske virksomheder. Nogle demokratiske virksomheder er blevet stiftet som ApS'er, hvilket i nogle tilfælde har vist sig at være en uhensigtsmæssig ramme, når de demokratiske iværksættere efterfølgende ønsker at organisere virksomheden på mere demokratisk vis, som eksempelvis A.M.B.A. eller F.M.B.A.

Der er flere grunde til, at A.M.B.A.'er og F.M.B.A.'er, er særligt egnede til at drive demokratiske virksomhed i. En blandt flere årsager er, at både A.M.B.A. og F.M.B.A. som udgangspunkt er organiseret efter princippet *ét hoved, én stemme*.

En anden årsag er den fleksible adgang til ind- og udtræden. Modsat f.eks. ApS stilles der ikke krav om selskabskapital i A.M.B.A.'er og F.M.B.A.'er. Hvis der skal optages en ny aktionær i et A/S, så skal der enten være eksisterende aktionærer, som vil sælge nogle af deres aktier, eller også skal der laves en kapitaludvidelse. Ønsker et F.M.B.A. derimod at udvide sin deltagerkreds, så kræver det blot optagelse af nye medlemmer i foreningen evt. mod betaling af kontingent/indskud.

Tilsvarende gør det sig gældende ved udtræden. Ønsker en aktionær at udtræde af et A/S, så skal der som udgangspunkt findes en køber til aktierne eller gennemføres en kapitalnedsættelse. Ønsker en andelshaver at udtræde af et A.M.B.A. kan dette som udgangspunkt ske uden salg eller lignende, alene reguleret efter virksomhedens vedtægt.

I landdistrikterne har mange lokalsamfund stor interesse i at sikre erhverv og beskæftigelse lokalt, men kan møde juridiske barrierer, når de forsøger at danne eller overdrage ejerskab til de lokale borgere. I landdistrikterne kunne det være en fordel at kunne omdanne den lokale brugsforening, biograf, forsamlingshus mv. til et F.M.B.A., hvis virksomheden hidtil har været drevet i selskabsform, f.eks. ApS, og de lokale ønsker at fortsætte driften af virksomheden i foreningsregi.

Hvis en virksomhedsejer ønsker at generationsskifte f.eks. en ejerledet håndværksvirksomhed til en demokratisk medarbejderejet håndværksvirksomhed, vil det være en fordel, hvis man kan omdanne A/S og ApS til et A.M.B.A. eller F.M.B.A.

Selskabslovgivningen giver imidlertid alene mulighed for at omdanne A.M.B.A., F.M.B.A., og S.M.B.A.¹⁴, til A/S'er. Det er således ikke muligt at gå den anden vej og omdanne et A/S eller et ApS direkte til et A.M.B.A. eller en F.M.B.A.

Det betyder, at virksomheder, der ønsker at omdanne sig, vil være nødt til at lade virksomheden ophøre og stifte en ny virksomhed. Det medfører, at den ophørende virksomhed ophørsbeskattes. Ophørsbeskatning er et fordyrende led, som vurderes at udgøre en barriere for omdannelse af ApS'er og A/S'er til demokratiske virksomheder.

Hvordan:

Dette gøres ved at:

1. Der indføres mulighed for at omdanne aktieselskaber (A/S) og anpartsselskaber (ApS) til andelsselskab med begrænset ansvar (A.M.B.A.) eller forening med begrænset ansvar (F.M.B.A.) og tilsvarende den anden vej.
2. Der indføres mulighed for skattemæssig succession.
3. Der gives mulighed for at virksomheden kan videreføres under det eksisterende CVR-nummer.

"Vi oplevede udfordringer i forbindelse med overgang fra *"almindeligt aktieselskab"* til medarbejderejet virksomhed, da der ikke var stor viden om dette hos eksperter. I den proces havde det været rart at have haft eksperter at støtte sig til. Ligeledes kunne kontakt til lignende virksomheder med lignende ejerforhold have været rart."

MEDARBEJDER JORTON A/S,

Ekspertarbejdsgruppens vurdering:

Ekspertarbejdsgruppen anbefaler på den baggrund, at der indføres mulighed for at omdanne A/S og ApS til A.M.B.A. eller F.M.B.A. og tilsvarende den anden vej. Det er en forudsætning for anbefalingen, at der i forbindelse med de nye muligheder ikke sker ophørsbeskatning, men at der indføres mulighed for skattemæssig succession, samt at der gives indløsningsret, dvs. ret til at kræve sine kapitalandele købt, til de kapitalejere, som er blevet nedstemt i forbindelse med omdannelsesbeslutningen.

¹⁴ Siden 1. januar 2014 har det ikke været muligt at stifte nye S.M.B.A.'er.

Effekten af mere fleksible omdannelsesmuligheder vil forventelig være, at flere virksomheder får mulighed for at drive deres virksomhed i den juridiske og organisatoriske ramme, der passer virksomheden bedst.

Vedrørende spørgsmålet om ophørsbeskatning bemærkes, at der ikke er behov for ophørsbeskatning i forbindelse med omdannelse fra f.eks. et A/S til et A.M.B.A., hvis virksomheden også efter omdannelsen forbliver selskabsbeskattet på linje med et A/S.

MULIGHED FOR GENERATIONSSKIFTE TIL MEDARBEJDERE

Anbefaling nr. 4: Etablering af en ny ejer-model, der giver mulighed for at overdrage en eksisterende virksomhed til medarbejderne.

Hvad:

Eksisterende virksomheder skal have bedre mulighed for generationsskifte til medarbejderejede selskaber, som dermed bliver et reelt og ligeværdigt alternativ, til et salg af virksomheden til f.eks. en udenlandsk kapitalfond. Fokus er på medarbejderejede selskaber, da denne ejerform er oplagt at indtænke som en løsning på de generationsskifteudfordringer, som eksisterer blandt danske virksomheder.

”Det bør være nemmere at danne en medarbejderejet virksomhed. Generationsskifte, hvor større aktionærer træder ud og ny kapital skal findes, kan give udfordringer i en virksomhed, som er godt etableret”

MEDARBEJDER I MEDARBEJDEREJET VIRKSOMHED (Anonym Spørgeskemaundersøgelse)

Hvorfor:

Der findes ikke særligt mange medarbejderejede virksomheder i Danmark. Det kan skyldes, at der ikke eksisterer en målrettet model for at starte en medarbejderejet virksomhed. Flere undersøgelser viser, at medarbejderejede virksomheder er produktive¹⁵, overlevelsedygtige¹⁶ og generelt klarer sig godt.

I Storbritannien igangsatte man i 2009 en proces for at gøre det lettere at overdrage ejerskab til medarbejderne via en særlig medarbejdereje-konstruktion, der kaldes Employee Ownership Trust (EOT). Det har efter CBS' vurdering medført vækst i antallet af medarbejderejede virksomheder og gjort ejermodellen til den hurtigst voksende i Storbritannien flere år i træk. Studier viser, at det på den måde er lykkedes Storbritannien at understøtte etableringen af nye virksomheder, styrke produktiviteten og skabe højere medarbejdertilfredshed. Den canadiske regering har i 2022 stillet forslag om indførelse af en Canadisk EOT-model, mens lignende ordninger pt. drøftes i bl.a. New Zealand og Australien.

EOTen er særligt blevet anvendt af mellemstore og store virksomheder i Storbritannien og omfatter i dag over 200.000 ansatte i flere hundrede selskaber. En model med inspiration fra den britiske

¹⁵ Poulsen & Mygind 2021, <https://fho.dk/blog/2021/01/03/skab-bedre-vilkaar-for-medarbejdereje/>

¹⁶ CBS-analysen s. 37

EOT vil derfor kunne imødekomme behovet hos en række ejere af større selskaber, modsat i dag hvor forskning viser, at det primært er mindre selskaber, der overdrages til medarbejderne.

Hvordan:

Ekspertarbejdsgruppen anbefaler, at der indføres en ny model for medarbejderejede virksomheder, der giver mulighed for, at en virksomhedsejer kan overdrage sin virksomhed til et medarbejderejet selskab på samme skattemæssige vilkår, som i dag gælder for familieoverdragelse/overdragelse til nære medarbejdere¹⁷ eller ved overdragelse til erhvervsdrivende fond¹⁸.

Ved at gøre medarbejderne til ejere af det selskab, der ejer virksomheden, som de er ansat i, får medarbejderne mulighed for indflydelse på de beslutninger, der træffes, bl.a. på selskabets generalforsamling, og får mulighed for at få del i et evt. overskud. For at indflydelsen bliver reel, anbefales det, at modellen er betinget af, at medarbejderne får bestemmende indflydelse i den virksomhed, som de er ansat i.

Det anbefales desuden, at medarbejderne får mulighed for at købe virksomheden, uden at skulle betale hele købesummen på overtagelsestidspunktet f.eks. ved helt eller delvist brug af kommende års overskud i virksomheden.

Endelig anbefales det, at der stilles krav om aktivsikring (se anbefaling 8) i det medarbejderejede selskab og der indføres et tilsyn med selskabet i lighed med det tilsyn, som i dag føres med erhvervsdrivende fonde. Det skal sikre at den formue, som virksomheden har opbygget, kan anvendes til det formål, der danner grundlag for virksomhedens virke. Samtidig sikrer modellen, at senere tilkommende medarbejdere ikke kan "tømme" virksomheden for de værdier, som tidligere medarbejdere har oparbejdet i virksomheden.

Ekspertarbejdsgruppens vurdering:

Ekspertarbejdsgruppen finder, at det antageligt er en forudsætning for at en model for medarbejderejede virksomheder vil få succes, at der indføres mulighed for skattemæssig succession tilsvarende salg af virksomhed til nærfamilie eller overdragelse til en erhvervsdrivende fond. Denne vurdering er bl.a. baseret på erfaringer fra Storbritannien.

Effekten forventes at være, at flere virksomheder vil blive generationsskiftet til virksomhedens medarbejdere, via et medarbejderejet selskab. Det vurderes, at det dels kan øge muligheden for at generationsskifte danske virksomheder, dels kan få betydning for fastholdelse af arbejdspladser i landdistriktsområder, hvilket vil være med til at sikre, at virksomheden og dermed arbejdspladserne bliver i Danmark.

¹⁷ Aktieavancebeskatningsloven §§ 34 og 35

¹⁸ Aktieavancebeskatningsloven §§ 35B – 35F

DEMOKRATISKE VIRKSOMHEDERS FINANSIERINGSMULIGHEDER

Anbefaling nr. 5: Forbedring af demokratiske virksomheders finansieringsmuligheder.

Hvad:

Finansieringsmuligheder for demokratiske virksomheder skal forbedres og sidestilles med andre virksomhedsformers både i forbindelse med opstart, men også ifm. senere udvikling af virksomheden.

Hvorfor:

Der er generelt få tidlige investeringer i danske iværksættervirksomheder uanset virksomhedsform, og de investeringer, der trods alt foretages, er for små til at virksomhederne kan konkurrere internationalt. Hvis en iværksætter vil låne penge i banken til at stifte en virksomhed, vil banken højst sandsynligt kræve en eller anden form for sikkerhed. Det er sandsynligt, at banken vil anmode medejerne af den påtænkte virksomhed om at hæfte personligt for gælden. Dette gælder også for de demokratiske virksomheder. Bankerne vil have sikkerhed for de midler, der stilles til rådighed.

Det er efter erhvervsvirksomhedsloven et krav, at deltagerne skal være aktive i A.M.B.A.'er eller F.M.B.A.'er, hvilket hindrer kapitalindskud fra passive medejere/investorer. Kravet udgør dermed en barriere for at rejse kapital gennem eksterne passive investorer.

Efter den svenske lov om økonomiske foreninger¹⁹ er det muligt at have investerende medlemmer, der ikke deltager aktivt i virksomhedens drift. Har en *ekonomisk förening*²⁰ investerende medlemmer med stemmerettigheder, fastsætter loven en begrænsning i forbindelse med afstemninger.

Hvordan:

Dette gøres ved at:

1. Der gives mulighed for at op til 30 pct. af deltagerne i henholdsvis andelsselskaber med begrænset ansvar (A.M.B.A) og foreninger med begrænset ansvar (F.M.B.A) kan være passive investorer med stemmerettigheder.
2. Der gennemføres et vidensløft, som skal forbedre kendskabet til de demokratiske virksomhedsmodeller, hos henholdsvis pengeinstitutter og Vækstfonden²¹ og der prioriteres de nødvendige ressourcer hos Vækstfonden til at arbejde med demokratiske virksomheder.
3. Der indføres bedre mulighed for equity²² crowdfunding i landdistrikterne
4. Det undersøges nærmere, hvilke fordele og ulemper, der vil være ved at genindføre muligheden for at etablere andels- og garantsparekasser.²³

¹⁹ Lag (1987.667) om Ekonomiske Föreningar

²⁰ Lag (1987.667) om Ekonomiske Föreningar

²¹ Som en del af initiativet: *Danmark kan mere I* er et politisk flertal blevet enige om at sammenlægge Vækstfonden med EKF Danmarks Eksportkredit og Danmarks Grønne Investeringsfond. Anbefalingen vil gælde uændret efter sammenlægningen

²² En type af crowdfunding hvor investorerne opnår medejerskab til virksomheden, modsat f.eks. *låne* crowdfunding

²³ CBS-analysen s. 23

Ekspertharbejdsgruppens vurdering:

Ekspertharbejdsgruppen har set på, om finansieringsmulighederne for små, nystartede demokratiske virksomheder kan forbedres, og er kommet frem til tre forbedringsforslag for demokratiske virksomheders finansieringsmuligheder:

1. I ApS og A/S er det muligt at finde en ekstern investor, der kan se et potentiale i virksomheden, og som vil skyde penge ind i virksomheden. Det er imidlertid ikke muligt at have en passiv investor i et A.M.B.A. eller F.M.B.A., da aktiv deltagelse er en forudsætning i lovgivningen. Dette er en barriere særligt i stiftelsessituationen, da det er særligt svært at låne penge til opstart af en virksomhed, da ejerne af virksomheden på det tidspunkt ikke har bevist, at virksomheden kan tjene penge. Ekspertarbejdsgruppen foreslår derfor, at der i lighed med den svenske lov om økonomiske foreninger indføres mulighed for, at andelsselskaber og -foreninger med begrænset ansvar, kan have passive investorer, som alene skyder penge ind i virksomhederne. Med forslaget sidestilles A.M.B.A.'er og F.M.B.A.'er i højere grad med andre virksomhedsformer som f.eks. ApS og A/S uden at røre ved de nødvendige forskelle mellem virksomhedsformerne. Ekspertarbejdsgruppen foreslår af samme grund, at muligheden for at anvende passive investorer til at rejse kapital begrænses således, at de "kun" får mulighed for at udgøre 30 pct. af den samlede ejerkreds.
2. En rapport fra CBS udarbejdet til brug for ekspertarbejdsgruppen viser, at der ikke i lovgivningen er særlige barrierer for lånefinansiering til demokratiske virksomheder, og et svar fra Vækstfonden viser, at der ligeledes ikke er hindringer for, at demokratiske virksomheder kan optage lån hos Vækstfonden. Imidlertid oplever mange demokratiske virksomheder, at kendskabet hos pengeinstitutter og hos Vækstfonden til demokratiske virksomhedsmodeller er meget lavt, og at de som følge heraf har svært ved at trænge igennem og opnå lån hos førnævnte. Ligeledes oplever nogle demokratiske virksomheder, at disse institutioner har et stort fokus på værdiskabelse gennem exit-strategier, dvs. en strategisk plan for overdragelsen af ejerskabet af virksomheden til en anden lignende part, som oftest vil være uforeneligt med langsigtet demokratisk ejerskab. Derfor foreslår ekspertarbejdsgruppen, at der skal ske et vidensløft om demokratiske virksomheder hos henholdsvis pengeinstitutterne, Finanstilsynet og Vækstfonden, som forbedrer kendskabet til de demokratiske virksomhedsmodeller, samt at der prioriteres de nødvendige ressourcer hos Vækstfonden til at arbejde med demokratiske virksomheder.
3. Der er særlige udfordringer med finansiering i landdistrikterne, hvor et lokalområde f.eks. kan have behov for at gå sammen om at redde det lokale supermarked eller den lokale biograf, og som ikke i sig selv udgør en særlig god investeringscase. Ekspertarbejdsgruppen finder, at man her med fordel kan støtte op om landdistrikts-iværksætteri ved generelt at åbne op for equity crowdfunding i anpartsselskaber, hvor der i dag er et forbud imod offentligt udbud af anparter samt at se på mulighederne for crowdfunding i A.M.B.A. og F.M.B.A.
4. En rapport fra CBS viser, at pengeinstitutter med demokratisk ejerskab er vigtige for demokratiske virksomheders adgang til finansiering. Rapporten viser desuden, at de demokratisk ejede pengeinstitutter lader til at have nogle særlige funktioner i den danske pengeinstitutsektor, som er i overensstemmelse med de funktioner, som internationale kooperative banker forsyner deres kunder og samfund med.²⁴ Ekspertarbejdsgruppen foreslår, at det undersøges nærmere, hvilke fordele og ulemper, der vil være ved at genindføre andels- og garantsparekasser i Danmark.²⁵

²⁴ CBS-analysen s. 16, afsnit 2.2 Pengeinstitutfinansiering til og fra demokratiske virksomheder

²⁵ CBS-analysen s. 23

Effekten af forbedrede finansieringsmulighederne for små, nystartede demokratiske virksomheder forventes at være, at flere demokratiske virksomheder f.eks. i landdistrikterne oplever at få en reel og fair mulighed for at starte og udvikle deres virksomhed.

A.M.B.A.'er og F.M.B.A.'er, der optager eksterne investorer, vil skulle selskabsbeskattes af deres erhvervsmæssige indtægter, på linje med A/S'er og ApS'er.

ANBEFALINGER OM GOD LEDELSE (GOVERNANCE) FOR DEMOKRATISKE VIRKSOMHEDER

Anbefaling nr. 6: Udarbejdelse af anbefalinger om god ledelse (governance) for demokratiske virksomheder.

Hvad:

Der nedsættes et udvalg der skal udarbejde anbefalinger om god ledelse (governance) for demokratiske virksomheder. Anbefalingerne skal tage udgangspunkt i:

- Hvordan ledelsen kan arbejde med at bevare den særlige demokratiske virksomhedskultur samtidig med, at der drives en sund kommerciel forretning.
- Hvordan ledelsen kan arbejde med interessenthåndtering og varetagelse af medlemsdemokrati.
- Hvordan ledelsen bedst arbejder med at fremtidssikre virksomheden i en tid, hvor kompleksiteten i at drive virksomhed er stigende som følge af kriser og nye store dagsordener som bæredygtighed og digitalisering, mv.
- Hvordan ledelsen kan sikre det nødvendige kompetenceniveau i ledelsen ift. at varetage såvel den økonomiske kontrolforpligtelse som det overordnede strategiske ansvar.
- Hvordan ledelsen kan arbejde med særlige problemstillinger, som habilitetsspørgsmål, tavshedspligt mv.

Hvorfor:

Der findes ikke på nuværende tidspunkt anbefalinger om god ledelse for demokratiske virksomheder. Derfor må ledelsesmedlemmer i demokratiske virksomheder søge inspiration i de anbefalinger, der er udarbejdet for god selskabsledelse²⁶, anbefalinger for god fondsledelse²⁷ og anbefalinger for god selskabsledelse i forbrugerejede forsyningsselskaber²⁸. Der er gode erfaringer fra andre sektorer med de allerede eksisterende anbefalinger, men der er en række forhold omkring medlemsdemokrati og ledelse, der er specifikke for demokratiske virksomheder. Derfor er det hensigtsmæssigt med specifikke anbefalinger for god ledelse i demokratiske virksomheder, som skal være med til at sikre, at god ledelse bliver en integreret del af kulturen i demokratiske virksomheder.

Mange demokratiske virksomheder, herunder særligt forbruger-, leverandør- og producentejede virksomheder, oplever et stigende fokus i forhold til indretning af deres ledelsessystem (governance system) og inddragelse af virksomhedernes primære interessenter.

Netop den demokratiske ledelsesstruktur er et særegent kendetegn ved demokratiske virksomheder. En vigtig forudsætning for god ledelse af en virksomhed er tiltrækning af de 'rigtige' personer/kompetencer til tillidsposterne. Hertil kommer, at transparente valg- og beslutningsstrukturer

²⁶ <https://corporategovernance.dk/gaeldende-anbefalinger-god-selskabsledelse>

²⁷ <https://godfondsledelse.dk/gaeldende-anbefalinger-god-fondsledelse>

²⁸ <https://www.danskenergi.dk/udgivelser/anbefalinger-god-selskabsledelse-forbrugerejede-forsyningskoncerner-gaeldende-tom>

med den nødvendige beslutningshastighed er vigtige for legitimiteten omkring virksomhedens virke.

Af potentielle udfordringer med ledelsesarbejde i demokratiske virksomheder kan bl.a. nævnes, at ledelsen bør arbejde sammen mod fælles, entydige mål, og at ledelsens kompetencesammensætning skal matche virksomhedens behov, men at det med demokratiske valg i visse tilfælde kan være svært at sikre, at ledelsen har de nødvendige kompetencer. Der kan i ledelsesarbejdet også i visse tilfælde opstå konfliktende mål, herunder forretningsmæssige mål ift. ideelle og samfundsmæssige mål eller virksomhedsinteresser overfor særinteresser.

Hvordan:

Med anbefalinger for god ledelse i demokratiske virksomheder tilkendegiver de virksomheder, der vælger at forholde sig til anbefalingerne, at de sætter god ledelse på dagsordenen og løbende stiller spørgsmål, som sikrer, at der er fokus på god ledelse i virksomheden, herunder at der er de fornødne kompetencer i virksomheden.

Ekspertarbejdsgruppen anbefaler, at der nedsættes et udvalg, som skal udarbejde anbefalinger for demokratiske virksomheder svarende til Komitéen for god Selskabsledelse og Komitéen for god Fondsledelse, samt fastsætte vilkår for en Komité for god ledelse af demokratiske virksomheder.

Anbefalingerne skal udarbejdes som retningslinjer for best practice for ledelse og vil derfor give demokratiske virksomheder et mere målrettet værktøj og give inspiration til at indrette sig optimalt for virksomheden. Anbefalingerne skal indeholde uddybende forklaringer, der skal bidrage til at forstå og forholde sig til de enkelte anbefalinger.

Udvalget skal samtidig vurdere, om der er behov for differentierede anbefalinger alt efter virksomhedernes størrelse, type mv.

“Beslutningsprocessen kan blive lang, da mange skal involveres. Omvendt betyder det, at beslutningerne bliver bedre, da de er mere gennearbejdede.”

FORBRUGEREJET VIRKSOMHED (Anonym Spørgeskemaundersøgelse)

Ekspertarbejdsgruppens vurdering

Ekspertarbejdsgruppen foreslår på den baggrund, at der udarbejdes anbefalinger om god ledelse af demokratiske virksomheder, der tager højde for de særlige udfordringer, som demokratiske virksomheder har.

Effekten forventes at være, at ledelsen i de demokratiske får inspiration til best practice i forhold til bl.a. ledelse, transparens og dialog med medlemmer og øvrige interessenter.

MEDLEMSKOMMUNIKATION

Anbefaling nr. 7: Forbedring af demokratiske virksomheders mulighed for at kommunikere med deres medlemmer.

Hvad:

Demokratiske virksomheders mulighed for at udøve medlemsdemokrati skal styrkes ved at forbedre deres mulighed for at kommunikere med deres medlemmer.

Ønsket fra de demokratiske virksomheder om bedre at kunne kommunikere med deres medlemmer hænger tæt sammen med legitimiteten omkring medlemsdemokratiet. De demokratiske virksomheders forankring i medlemskredsen er afhængig af et højt kendskab til demokrati og medlemsrettigheder i forhold til at engagere sig i valg, hvad enten det er for at afgive stemme eller som kandidat. Et bredt forankret engagement og løbende dialog med medlemmerne er med til at sikre et velfungerende medlemsdemokrati.

Hvorfor:

Analysen udarbejdet af CBS til brug for ekspertarbejdsgruppens arbejde viser, at flere forbrugerejede og foreningsejede virksomheder oplever en barriere ift. medlemskommunikation²⁹. Dette gælder særligt for en række finansielle demokratiske virksomheder, herunder f.eks. forsikringsselskaber og realkreditinstitutter, der er organiseret med en holding-struktur, hvor en forening f.eks. helt eller delvist ejer det underliggende forsikringsselskab eller realkreditinstitut, og alle forsikringstagerne eller kunderne i realkreditinstituttet er medlemmer af foreningen. Her tænkes konkret på de omdannede tidligere finansielle virksomheder, som er virksomheder, der tidligere har drevet finansiell virksomhed, men som i forbindelse med en omdannelse har udskilt den finansielle virksomhed til et selvstændigt aktieselskab. Disse foreninger ønsker at styrke medlemsdemokratiet ved at øge dialogen med deres medlemmer og orientere om foreningens udvikling og aktiviteter.

For at disse foreninger kan henvende sig til deres medlemmer, er de afhængige af, at de underliggende finansielle virksomheder deler oplysninger (navn, adresse og e-mailadresse) om kunderne med foreningerne. Det sker på nuværende tidspunkt kun i meget begrænset omfang, f.eks. ifm. valg til foreningernes repræsentantskaber og ved udbetaling af en eventuel bonus. Som konsekvens heraf har foreningerne ikke mulighed for at byde nye medlemmer velkommen og orientere om indholdet af medlemskabet.

Overfor ønsket om at dele medlemsoplysninger står et beskyttelseshensyn af medlemmernes personoplysninger. Det sikres ved videregivelsesreglerne i lov om finansiell virksomhed om personhenførbare oplysninger, og det er samtidig regler, der supplerer persondataforordningen (GDPR).

Hvordan:

Konkret foreslås der, at:

1. Omdannede tidligere finansielle virksomheder³⁰ får mulighed for at få kontaktoplysninger på de medlemmer, der er stemmeberettigede, hvis det er begrundet i, at foreningen kan

²⁹ CBS-analysen s. 24.

³⁰ Der findes 9 omdannede tidligere finansielle virksomheder:

oplyse medlemmet nærmere om indholdet af medlemskabet i virksomheden/foreningen f.eks. om formål, det repræsentative medlemsdemokrati, udvikling og aktiviteter, herunder almenyttige aktiviteter forudsat at oplysningerne ikke anvendes til markedsføring og rådgivning.

2. Det skal undersøges, om medlemskommunikationen kan forbedres tilsvarende i virksomheder og foreninger, der ejer underliggende forsyningsvirksomheder og almene boligorganisationer, såfremt tilsvarende udfordringer kan dokumenteres.

Ekspertarbejdsgruppens vurdering:

Konkret anbefaler ekspertarbejdsgruppen en løsning, hvor fortolkningen af eller reglerne i lov om finansiel virksomhed lempes mht. hvornår der er tale om berettiget videregivelse af oplysninger til omdannede tidligere finansielle virksomheder, således at de underliggende finansielle virksomheder får mulighed for at dele sædvanlige kundeoplysninger med deres ejervirksomhed eller -forening til brug for den beskrevne medlemskommunikation.

Derudover anbefaler ekspertarbejdsgruppen, at mulighederne for medlemskommunikation i forsyningselskaber og almene boligorganisationer undersøges for at se, om lignende problemstillinger for medlemskommunikation gør sig gældende.

Effekten vil være, et styrket medlemsdemokrati, hvor medlemmerne får bedre mulighed for at deltage aktivt og udnytte deres demokratiske rettigheder.

1. Alm. Brand af 1792 F.M.B.A.
 2. Bornholms Brand A.M.B.A.
 3. Forenet Kredit F.M.B.A.
 4. Foreningen af Forsikringstagere i Forsikringsselskabet Vendsyssel F.M.B.A.
 5. LB Foreningen F.M.B.A.
 6. Realdania
 7. Trykghedsgruppen S.M.B.A.
 8. Østifterne F.M.B.A.
 9. Østifterne Administration F.M.B.A.

AKTIVSIKRING

Anbefaling nr. 8: Mulighed for aktivsikring i A.M.B.A. og F.M.B.A.

Hvad:

Andelsselskaber med begrænset ansvar (A.M.B.A.) og foreninger med begrænset ansvar (F.M.B.A.) skal have mulighed for at sikre den formue, som virksomheden har opbygget, så virksomheden kan anvende formuen til det formål, der danner grundlag for virksomhedens virke.

Hvorfor:

Mange demokratiske virksomheder ønsker at langtidssikre aktiverne i virksomheden således, at efterfølgende medarbejdere/deltagere ikke kan sælge ud af eller opløse virksomheden og dermed inkassere den formue, som andre frivilligt har afgivet for at opbygge virksomhedens robusthed. Det er i dag vanskeligt at sikre, at aktivernes værdi forbliver i virksomheden. Derfor forsøges aktiverne ofte sikret ved besværlige opløsningsbestemmelser i vedtægten.

Der findes meget lidt viden og rådgivning om, hvordan man sikrer aktiverne i virksomheden således, at efterfølgende medarbejdere/deltagere ikke kan sælge ud af eller opløse virksomheden.

Visse danske sparekasser kan benytte en "indkapslingsmodel", hvor den opbyggede formue sikres i en bunden reserve i forbindelse med sparekassens omdannelse til et aktieselskab. Formålet er at sikre, at den oprindelige klausul på sparekassens egenkapital om, at kapitalen ved selskabets opløsning skal anvendes til almennyttige og velgørende formål, vedbliver at være gældende for den bundne reserve. Fordelen ved henlæggelser til en bunden reserve vil være, at virksomheden kan sikre kapital til opfyldelse af virksomhedens formål, og at deltagere/ejere ikke kan spekulere i at inkassere den formue, der er opbygget i virksomheden.

Italien har indført en lov om kooperativer³¹, der bl.a. fastsætter krav om, at en del af det årlige overskud skal henlægges til en udelelig reserve. Reserven er udelukkende en reserve, der skal anvendes til udvikling af virksomheden, og den kan derfor ikke udbetales til medlemmer eller investorer, hvis kooperativet privatiseres. I tilfælde af privatisering bliver reserven doneret til en kooperativ organisation eller et andet kooperativ.

Hvordan:

Det gøres ved at:

1. Der indføres mulighed for at henlægge en bestemt procentdel af virksomhedens overskud og/eller formue til en bunden reserve i andelsselskaber med begrænset ansvar (A.M.B.A.) og foreninger med begrænset ansvar (F.M.B.A.)
2. Der indføres mulighed for at blive underlagt et tilsyn, hvor der føres tilsyn med den bundne reserve og vedtægtsbestemmelsen om opløsning af virksomheden.

³¹Codice Civile art. 2430

Ekspertarbejdsgruppens vurdering:

Ekspertarbejdsgruppen vurderer, at der bør indføres mulighed for frivilligt at henlægge en bestemt procentdel af virksomhedens overskud og/eller formue til en bunden reserve for A.M.B.A.'er og F.M.B.A.'er med henblik på at fremtidssikre at den formue, som virksomheden har opbygget og bidrage til et højere investeringsniveau i virksomhederne.

Ekspertarbejdsgruppen finder, at den mest oplagte mulighed for aktivsikring er, at der indføres et frivilligt legalitetstilsyn i Erhvervsstyrelsen for henholdsvis A.M.B.A. og F.M.B.A., hvor styrelsen skal føre tilsyn med, at den bundne reserve er intakt og allokeret/disponeret efter formålet og godkende ændringer af opløsningsbestemmelsen. Tilsynet bør svare til tilsynet med omdannede tidligere finansielle virksomheder, dvs. at der ikke vil være tale om et tilsyn med virksomhedens forretningsmæssige dispositioner. Erhvervsstyrelsen skal som led i sit tilsyn særligt have fokus på deltagernes/medarbejdernes interesser.

Effekten af en mulighed for aktivsikring kombineret med et frivilligt tilsyn vil være, at stiftere og medejere af virksomheder med begrænset ansvar får vished for, at nuværende eller fremtidige deltagere ikke vil kunne opløse virksomheden med henblik på at trække formuen ud af virksomheden samt at sikre et højere investeringsniveau i virksomhederne.

GRØN OMSTILLING I ANDELSSELSKABER

Anbefaling nr. 9: Bedre mulighed for grøn omstilling i andelsselskaber

Hvad:

Barrierer, som forhindrer andelsbeskattede virksomheder i at etablere en grøn energiproduktion, skal reduceres.

Hvorfor:

For mange demokratiske virksomheder er det at etablere en grøn energiproduktion ikke anderledes end for øvrige virksomheder. Men for andelsbeskattede demokratiske virksomheder er der særlige barrierer forbundet med at etablere f.eks. solcelleanlæg, vindmøller eller biogas.

Som hovedregel beskattes virksomheder efter almindelig selskabsbeskatning. Det indebærer, at virksomheden beskattes med 22 pct. af den skattepligtige indkomst. Andelsbeskatning er en undtagelse til hovedreglen. Der er tale om en særlig formuebeskatning, som indebærer, at andelsselskabet beskattes med 14,3 pct. af en skattepligtige indkomst opgjort som 4 pct. af den del af formuen, som svarer til forholdet mellem omsætningen med medlemmer og den samlede omsætning og 6 pct af den resterende del af formuen. Andelsbeskatningen er begrundet i det særlige forhold mellem andelsselskabet og andelshaveren, og som modvægt til den gunstige beskatning beskattes andelshavere af eventuelle udlodninger som personlig indkomst.

Den særlige barriere for andelsbeskattede virksomheder består i, at det siden 2000 ikke har været muligt for en ikke-selskabsbeskattet virksomhed at producere, transmittere eller distribuere el. For et andelsselskab må hele virksomheden derfor overgå til almindelig selskabsbeskatning, hvis virksomheden f.eks. opfører et solcelleanlæg³². Det betyder i praksis, at det vil være en uhensigtsmæssig beslutning for den andelsbeskattede virksomhed f.eks. at etablere et solcelleanlæg.

Den andelsbeskattede virksomhed kan i stedet stifte et datterselskab, og lade produktionen af elektricitet foregå i datterselskabet. I sådanne tilfælde vil det være muligt for den andelsbeskattede virksomhed at bevare andelsbeskatning, mens datterselskabet vil blive selskabsbeskattet. I praksis kan det dog været meget vanskeligt, da jorden som vindmøllen står på skal udmatrikuleres til A/S'et. Et andelsselskab må ikke drive udlejningsvirksomhed, men skal opkræve en leje for f.eks. placering af solceller på et tag. Hvis solcellerne er etableret på f.eks. et industrianlægs tag, skal taget derfor ejes af A/S'et, mens resten af bygningen ejes af A.M.B.A.'et.

Hvordan:

Ekspertarbejdsgruppen anbefaler, at der indføres mulighed for, at andelsbeskattede virksomheder kan opgøre deres indtægter fra produktion af elektricitet separat og blive selskabsbeskattet heraf, mens resten af virksomheden fortsat andelsbeskattes.

Ekspertarbejdsgruppens vurdering:

Ekspertarbejdsgruppen vurderer, at andelsbeskattede virksomheder skal have mulighed for at producere elektricitet uden, at det medfører, at hele virksomheden falder ud af andelsbeskatning.

³² Forudsat at anlægget producerer over 25Kw årligt, hvilket ofte vil være tilfældet.

Ekspertarbejdsgruppen anerkender samtidig, at andelsbeskatning af én energiproducerende virksomhed, vil medføre en urimelig konkurrencefordel for denne virksomhed, sammenlignet med dens selskabsbeskattede konkurrenter.

Derfor anbefaler ekspertarbejdsgruppen, at det for fremtiden skal være muligt for andelsbeskattede virksomheder at opgøre deres indtægter fra salg af el separat og blive selskabsbeskattet heraf. En lignende ordning³³ er indført for kommuner, som driver el-aktivitet. Kommunerne er som hovedregel ikke skattepligtige, men er dog skattepligtige af indtægter fra erhvervsmæssig virksomhed vedrørende netvirksomhed mm.

Effekten forventes at være, at flere andelsbeskattede virksomheder vil etablere egenproduktion af bæredygtig el fra f.eks. vindmøller eller solceller.

³³ Kommuner er skattepligtige af sådanne aktiviteter i eget regi efter enten selskabsskattelovens § 1, stk. 1, nr. 2 f, eller § 3, stk. 7. Skattepligten efter selskabsskattelovens stk. 1, nr. 2 f, eller § 3, stk. 7, omfatter samtidig kommunens indtægter ved virksomhed, der er omfattet af elforsyningslovens § 2, stk. 1. Dette indebærer, at kommuner, der efter elforsyningsloven skal overdrage el-virksomhed til et selskab med begrænset ansvar, men som endnu ikke har fået overdraget denne virksomhed, er skattepligtige af indtægt herved.

Ekspertarbejdsgruppens kommissorium

I juli 2021 nedsatte Regeringen en ekspertarbejdsgruppe, som skal styrke vidensgrundlaget om demokratiske virksomheder i Danmark og komme med konkrete anbefalinger.

Ekspertarbejdsgruppen er sammensat af repræsentanter fra både små og store demokratiske virksomheder, og repræsentanter fra organisationer, fagbevægelsen og foreninger samt videnspersoner fra forskningsverdenen, der arbejder med demokratiske virksomheder.

I forbindelse med ekspertarbejdsgruppens arbejde er der udført fire analyser:

- Kortlægning og komparativ undersøgelse, Roskilde Universitet.
- Iværksætteri med demokratisk islæt, IT Universitetet i København.
- Barrierer for demokratiske virksomheder, Copenhagen Business School.
- Generations- og ejerskifte, af Copenhagen Business School.

Hertil har ekspertarbejdsgruppen fået udarbejdet en survey af kendskabet til demokratiske virksomheder i erhvervsfremmesystemet. Surveyen er udført af Megafon.

Ekspertarbejdsgruppens kommissorium

Ekspertarbejdsgruppens opgaver er således beskrevet i kommissoriet af 3. juli 2021:

Baggrund

Begrebet "demokratisk virksomhed" har historisk set dækket over en række forskellige virksomhedsformer, som forbrugerejede virksomheder, producentejede virksomheder, foreningsejede virksomheder, kooperativer, andelsselskaber og medarbejderejede virksomheder. Demokratiske virksomheder er kendetegnet ved at have en demokratisk styreform, som bl.a. kan komme til udtryk efter princippet "ét medlem, én stemme" eller lignende organisering af virksomheden.

Der har i de senere år været øget fokus på, hvilken rolle demokratiske virksomheder kan spille i erhvervs- og samfundsudviklingen. Det er vigtigt fortsat at have fokus på, hvordan man kan fjerne barrierer for sektoren og forbedre forholdene for demokratiske virksomheder og afdække de muligheder og udfordringer, som er i forhold til den danske model.

Erhvervsministeren nedsætter derfor en ekspertarbejdsgruppe, der skal belyse ovenstående, herunder regler for og udbredelsen af forskellige former for demokratiske virksomheder.

Opgavebeskrivelse

Ekspertgruppen har som udgangspunkt følgende opgaver:

- Undersøge og beskrive forholdene ved demokratiske virksomheder, herunder medarbejder-, producent- og forbrugerejede virksomheder samt afdække udbredelse og erfaringer med sådanne virksomhedsformer. Dertil også undersøge forskelle mellem demokratiske virksomheder og virksomheder, som helt eller delvist demokratisk overdrager andele i allerede eksisterende virksomheder.
- Afdække og sammenligne demokratiske virksomheder med andre virksomhedsformer, herunder belyse mulige barrierer for hhv. at oprette nye eller udvikle eksisterende demokratiske virksomheder samt omdanne eksisterende virksomheder til demokratiske virksomheder. Hertil skal det undersøges, om medejerskab kan spille en positiv rolle ved generationsskifte i eksempelvis familieejede virksomheder.
- Foretage benchmark af reglerne på de udvalgte regelområder i forhold til f.eks. en række udvalgte landes regulering og beskatning, herunder erfaringerne med at rejse risikovillig kapital. Dertil også vurdere best practice.
- Komme med anbefalinger, der kan fjerne uhensigtsmæssige barrierer og forbedre forholdene for demokratiske virksomheder inden for bl.a. adgang til erhvervsfremme, finansiering og rådgivning, herunder også fjerne potentielle barrierer for at oprette nye demokratiske virksomheder.
- Vurdere hvorvidt de nuværende ejerformer er tilstrækkeligt rummelige, eller om der er behov for nye selskabsformer.
- Afdække og komme med anbefalinger til, hvordan demokratiske virksomheder har og kan være med til at understøtte samfundsudvikling og vækst lokalt og regionalt i hele landet.
- Komme med anbefalinger til, hvordan man kan fjerne barrierer for hel eller delvis omdannelse til demokratiske virksomhedsformer.

Organisering

Erhvervsministeren nedsætter en ekspertgruppe med ekstern formand og 17 medlemmer.

Medlemmerne af ekspertgruppen skal bestå af repræsentanter fra både små og store demokratiske virksomheder, og repræsentanter fra organisationer, fagbevægelsen og foreninger samt videnspersoner fra forskningsverdenen, der arbejder med demokratiske virksomheder.

Erhvervsministeriet (Erhvervsstyrelsen) sekretariatsbetjener ekspertgruppen samt entrerer med ekstern faglig bistand fra bl.a. forskningsverdenen. Andre relevante ministerier vil også deltage i sekretariatsbetjeningen efter behov.

Tidsplan

Ekspertgruppen afgiver rapport til erhvervsministeren inden udgangen af 2. kvartal 2022.

Ekspertarbejdsgruppens sammensætning

Ekspertarbejdsgruppen har ved afgivelsen af denne rapport haft følgende sammensætning:

- Louise Mogensen (formand), Forenet Kredit
- Allan Harbo, JORTON
- Anne Mette Toftegaard, LB Forsikring (udtrådt 28. marts 2022)
- Camilla Gregersen, DM (tidl. Dansk Magisterforening)
- Ejner Holst, FH
- Jan Toft Nørgaard, Arla Foods AMBA
- Kasper Lindgaard, Dansk Erhverv
- Lars Hammer, Dansk Industri
- Lasse Bolander, COOP
- Magnus Skovrind Pedersen, Demokratisk Erhverv
- Maj Baltzarsen, Analyse & Tal
- Mette Neville, Aarhus Universitet
- Michael Svarer, Aarhus Universitet
- Morten Holm Østergaard, Landbrug & Fødevarer
- Rie Odsbjerg Werner, Tryghedsgruppen
- Steffen Damsgaard, Landdistrikternes Fællesråd
- Susanne Westhausen, Kooperationen
- Thomas Poulsen, CBS

Erhvervsstyrelsen, Erhvervsministeriet og Skatteministeriet har udgjort ekspertarbejdsgruppens sekretariat.

Ekspertarbejdsgruppen har holdt 11 møder.